

OPPORTUNITIES FOR INTRODUCING KNOWLEDGE ABOUT NATURE INTO THE SUBJECTS OF "TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP" AND "ARTS"

Abstract: Primary school has already been given the task of forming a holistic view of the surrounding world and the place of the person in it. This task is solvable through integration training because it allows from locally, isolated to complex and mutually connected degradation of objects and phenomena. According to the adult characteristics of pupils in primary school age in the process of integrative learning, the surrounding world is revealed with its diversity, drawing knowledge from all subjects.

Interactive education at primary school age is privileged by the fact that the primary teacher teaches several subjects. Through it he can help raise the level of development of his students. The content of learning processes Born, Middle-earth, Man and Nature is similar and as such serves as a starting point and a unifying beginning to build on the theoretical and practical work in learning subjects giving technological knowledge.

In this article is made empiric for introducing knowledge about nature into the subjects of "technology and entrepreneurship" and "arts".

Author information:

Nurten Mehmedova

Teacher

At SU "Hristo Smirnenski" – municipality Krushari

✉ nurten_mehmed@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

introducing knowledge about nature into the subjects of "technology and entrepreneurship" and "arts"

В началното училище вече е поставена задачата за формиране на цялостна представа за околния свят и мястото на човека в него. Тази задача е решима чрез интеграционното обучение, понеже то позволява от локално, изолирано към комплексно и взаимно свързано разграждане на обекти и явления. Според възрастните особености на учениците в начална училищна възраст в процес на интегративното обучение се разкрива околния свят с многообразието му, като се черпят знания от всички учебни предмети.

Интерактивното обучение в начална училищна възраст е привилегировано от факта, че началният учител преподава по няколко предмета. Чрез него той може да съдейства за издигане нивото на развитие на учениците си. "Актуалният за съвременния педагогически дискурс преход от знаниецентристки към компетентностен подход предполага преодоляване на нормативистичността на традиционната граматика в информационния блок на учебниците, както и консервативността на преподаването и чрез технологията на всезнаещия учител" [15, с. 128].

Съдържанието на учебните процеси Роден край, Околен свят, Човекът и природата е сходно и като такова служи за изходна база и обединяващо начало за надграждане на теоретичната и практическата работа в учебните предмети даващи технологични знания.

Въвеждането на знания за природата в начален етап става така [7, с. 27]:

1. Интегрират се знания за природата в учебното съдържание на учебните предмети Технологии и предприемачество и Изобразително изкуство.

2. Въвеждат се обобщаващи теми.

Формирането на цялостната картина за света поставя определени изисквания при обучението на учениците.

1. Да се приведат в система знанията за връзката „Човек-общество-природа”, придобити в общуването с природата, със семейството, получени от средствата за масова осведомяване или при самоподготовка и др.
2. Да се дадат нови знания и да се затвърдят усвоените знания за природата в нови ситуации.
3. Да се съдейства при практическата работа на учениците да се формират умения и потребности от дейност за опазване и възпроизводство на природната среда.
4. Да се осигурява системно участие в конкретна квалифицирана и изискваща творческа изява дейност в природата.

Въз основа на анализа на учебните програми се стига до следните изводи:

- учебното съдържание на предмета Технологии и предприемачество съществуват възможности за въвеждане на природни знания;

- при формиране на целите и задачите могат да се поставят и такива с природна насоченост;

- практическата дейност може да се мотивира чрез усвоените по предметите от природния цикъл знания. Без такава мотивация ученикът не свързва теоретичните знания с практическата дейност и трудът му е необмислен и лишен от учебен и познавателен интерес. Не осъзнава взаимовръзката „човек-природа”. В съвременното училище при обучението по предмета „Технологии и предприемачество“ съществуват взаимност за системна и целенасочена работа за формиране на природни знания, умения и навици и екологично отношение към природата. ситуации” [7, с. 28].

Това се обуславя от учебния процес (характерът му) и от възможностите му за интеграция с другите предмети. “Педагогът трябва добре да познава интерактивните методи на преподаване, спецификата и възможностите за използване на мисловните карти в учебния процес, инструменти за рефлексия и саморефлексия, подготовката на мултимедийни презентации” [9, с. 509]. Интегралният подход по Технологии и предприемачество изисква осъществяване на интегралните връзки с предметите, които предоставят основите на знания за природата и съдействат за екологичното образование и на учителите

Тези връзки дават възможност да се осмислят знанията за: природата, компонентите на природната среда; обработването на суровините и материалите; производствените процеси; професиите; отношенията в обществото; грижите на човека за растенията и животните; и др. Има възможност за разкриване на причинно-следствена връзка и противоречивия характер на въздействие на човека върху природата. Така се разширява обемът от знания на учениците и се осмислят усвоените знания. „Формиращото оценяване интерпретира оценъчните дейности като процес, в който със споделена активност и отговорност се включват субектите на педагогическия дискурс – учителят и учениците“ [8, с. 281]. Привеждат се примери за доказване на необходимостта от опазване на природната среда. Предметите даващи знания за природата в основното училище са: роден край, околна среда, човекът и природата, биология и здравно осигуряване.

Въвеждането на природни и екологични знания в учебно-възпитателната работа по учебния предмет Технологии и предприемачество може да става в следните основни форми: урочна и извънурочна [11; 12; 13]. В тях учениците получават теоретични знания които се затвърждават в практическата дейност. В тази процесна дейност не само се затвърждават и

обогатяват знанията за свойствата, особеностите, и значението на отделните елементи от живота на живата и неживата природа, но и откриват елементарни зависимости между организмите и средата. Проследяват особеностите в растежа и развитието на растенията и животните.

Чрез аграрните дейности учениците се запознават с отделни растителни и животински представители, с техните биологически особености и изисквания към условията на средата. Така разбират връзката организъм среда. Затвърдяват на практика знанията, че нормалното развитие на растението е възможно само при пълна хармония между биологичните особености на растението и комплекса от фактори на средата. В тези часове се планират и екологични задачи, например от типа:

- изясняване на връзката съществуване на растението в зависимост от условията в средата;
- промени при растенията в зависимост от сезоните;
- значение на дадено растение за човека;
- създават се ситуации, в които учениците да виждат красивото в природата, и на тази основа се изгражда естетическото отношение;
- създават се практически ситуации за формиране на екологично поведение.

Извън урочната дейност също играе важна роля по предмета Технологии и предприемачество, защото в нея става допълване и затвърждаване на знания и умения. “За периода I – IV клас са характерни промени, настъпващи в познавателното развитие на учениците и това рефлектира върху образователния процес. През първите две години доминира предимно нагледно-образното мислене, което предполага обучение с помощта на нагледни образи и представи, съществува зависимост от възприятията. “На по-късен етап, след натрупването на познания и опит, придобиват самостоятелност и се усъвършенстват мисловните операции – анализ, синтез, обобщение, което позволява по-успешно прилагане на продуктивните стратегии на обучение и развитие на абстрактно-логическото мислене” [9, с. 418]. Тези занимания са по-динамични и позволяват на учениците да проявят повече творчество. Участието на учителя е косвено, в ролята на сътрудник и консултант. Личния пример на учителя също обучава и възпитава, което ангажира учителя да бъде адекватен в миросгледа и изявите си. Както се казва „огън от огън се пали”. Щом учителя е творец в професията си и се е отдал на това поприще да служи- дейността му ще бъде успешна и резултатна, а учениците му ще се развиват нормално за възрастта си, ученолюбиви, трудолюбиви и отзивчиви към доброволно [2; 3].

ИНТЕГРИРАН УРОК ПО ТП, ИИ И ОКОЛЕН СВЯТ – II КЛАС

Методическа разработка

I. Учебни предмети: **Технологии и предприемачество, Околен свят и Изобразително изкуство.**

II. Обобщена тема:

1. Работа с материали и модули (от Технологии и предприемачество);
2. Сезоните и поведението на растенията и животните (от Околен свят);
3. Обект и образ: декоративен образ, апликация (от Изобразително изкуство).

III. Тема на урока: **Растенията и животните през различните сезони, мотиви за декориране и изработване на поздравителна картичка.**

IV. Цели на урока:

Технологии и предприемачество	Околен свят	Изобразително изкуство
Образователни		
* Формиране на знания за причината на сезонните промени и поведението на растенията и животните, свързано с тях. * Формиране на знания за изработване и художествено оформяне на поздравителна картичка – композиция и техники на изпълнение (флумастри, бои и др.)	* Формиране на знания за типичните белези, характеризиращи сезоните. * Формиране на знания за типичното поведение на различните растения и животни през различните сезони.	* Усвояване на начални знания и представи за изграждане на декоративен образ. * Затвърждаване и усъвършенстване на изобразителни умения за комбиниране на декоративни елементи.
Възпитателни		
*Чрез изкуството и труда да се формира съпреживяване и положително отношение към растенията, животните и околен свят.	* Формиране на положително и действено отношение към растенията, животните и околната среда и грижа за тях.	* Изграждане на усет за фигурална и цвetoва композиция.
Развиващи		
*Умения за изработване на картичка, на декорацията на картичката по зададена или свободна тема, свързана с природата и сезоните. * Чрез описание на природни обекти и явления, да се обогатява речника, усъвършенстват устната реч и комуникативни те умения на учениците-интеграция с БЕЛ * Брой, описва количествени отношения (интеграция с математика).	* Формиране на умения да се описват сезоните, животните, растенията и хората, както и природните явления.	* Изграждане на усет за фон и хармония в композицията на рисунката. * Съприживяване творческото претворяване на красотата на природата.
Интегрирани		
*Развивайки своето сетивно и абстрактно мислене и емоционално положително и действено отношение към природната среда, растенията, животните и хората. Един мироглед за хармонично вписване в околната среда, като нейни елементи.		

V. Очаквани резултати на ниво учебна програма

Технологии и предприемачество	Околен свят	Изобразително изкуство
<p>1. Научава се да определя здравината и хигроскопичността на листовите материали</p> <p>2. Обработка листови материали, като реже, пробива и лепи</p>	<p>1. Разпознава и изброява характерните за отделните сезони изменения в неживата и в живата природа.</p> <p>2. Възприема себе си като част от природата и като неин приятел.</p> <p>3. Назовава основни жизнени процеси в организациите.</p> <p>4. Проследява развитието на растенията</p>	<p>1. Анализира наблюдаваните обекти и явления от заобикалящата го среда.</p> <p>2. Описва и визуализира впечатления и представи за разнообразие на форми и пространства.</p> <p>3. Разбира основните връзки между обект и среда в реални и въображаеми ситуации.</p> <p>4. Изразява емоционално естетическото си отношение към възприеманите обекти и явления на околното среда.</p>

VI. Вид на урока: комбиниран урок.

VII. Общи форми на организация на обучението:

- Фронтална – в хода на урока.
- Индивидуална – при самостоятелната работа на учениците.

VIII. Дидактически принципи:

- съзнателност и активност – чрез правилна мотивировка на темата и подходящо изложение на учебното съдържание се предизвиква и задържа интересът на учениците.

- нагледност – определената нагледна информация да бъде поднесена чрез наблюдение – опосредствена.

- достъпност - информацията да е поднесена в достъпен вид

IX. Дидактически методи:

- обяснение – използва се в основната част на урока

- беседа - използва се в уводната, в основната и в заключителната част на урока.

- наблюдение – при технологичната част на операциите за изработването на картичката.

- самостоятелна работа – изработване на поздравителна картичка с материали и техника по собствен избор – по тема от природата.

демонстрация на последователността на операциите при изработване на картичката.

- инструктаж – начален преди започване на работа, текущ по време на занятието и заключителен в края на часа

X. Вътрешно-предметни връзки

1. Предшестващи

2. Перспективни: Формиране на знания и умения за растенията и животните в бита и природата и тяхното отглеждане.

XI. Между-предметни връзки: Околен свят, Изобразително изкуство, Български език и литература и математика

XII. Предварителна подготовка

На учителя

- Разработване и поднасяне на учебното съдържание в достъпна форма – методическа разработка на урока изработване на образци на изделия

- Технологично табло

- Подготовка на шаблони за учениците

На ученика

- Подготовка на необходимите материали и инструменти: ножица, лепило, скици, гланцово, матово или велурено блокче, флумастри или пастели

XIII. Дидактически средства: материали (хартия, табло с образци на картички, картини с четирите годишни сезона, табло с видовете растения и техните части, табла с видове животни)

XIV. Място на провеждане: Учебен кабинет

ХОД НА УРОКА				
Основни структурни компоненти на урока	Съдържание и дейност	Материално техническо осигуряване и дидактически средства	Дидактически методи и принципи	Интегрирани понятия
1.	2.	3.	4.	5.
<p>Проверка на присъствието на учениците</p> <p>Проверка на организацията на работното място</p> <p>Създаване на позитивна и емоционално-познавателна нагласа</p>	<p>Поздрав на класа и проверка за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - присъствието на учениците - готовността на учениците за работа; - наличието на пособията, материалите и инструментите за работа - подредете необходимите материали и инструменти за часа: материалите – отляво, инструментите отдясно, а пособията – учебници и тетрадки – по средата. <p>-Ученици какво наричаме природа /всичко, което ни заобикаля е природа/.</p> <ul style="list-style-type: none"> - чуйте гатанката и отговорете. Що е то? <p>Като жива въртележка пролет, лято, есен, зима нижат се полечка. Редуват се по закони – Всеки красота си има и наричат се / сезони/.</p>	<p>Дневник на класа, удобен кабинет</p> <p>Материали, инструменти, учебни пособия</p> <p>табло видове растения</p> <p>табло видове животни</p>	<p>беседа</p> <p>инструктаж</p>	<p>Природа</p>
ОСНОВНА ЧАСТ – I етап				
<p>Въвеждане в темата</p> <p>Поставяне на темата на урока</p> <p>Мотивиране</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Сезони или още как ги наричаме? - Годишни времена - Знаете ли защо са различни сезоните? Знаем, че всички отлично ги разпознават. Защото слънцето огрява земята по късо време по-продължително и най-продължително през различните сезони - Кога се нагрява земята от слънцето най-дълго време, през кой сезон? Ще ви 	<p>Табло годишни времена</p>	<p>Беседа</p> <p>Обяснения</p>	<p>БЕЛ /синоними/</p> <p>природа</p>

<p>на учениците</p>	<p>подскажа малко /тогава денят е най дълъг и слънцето грее най-високо по обяд</p> <ul style="list-style-type: none"> - През лятото - Правилно, а през кой сезон денят е най-кратък и слънцето грее най-ниско по обяд? - През зимата - Тогава защо през лятото времето е най-топло, а през зимата най-студено, сещате ли се? - Защото през лятото огрява най-дълго земята и тя се затопля най-много, а през зимата слънцето огрява за най-кратко време земята, тя не може да се огрее достатъчно и е студено - Ученици, земята през деня се нагрива и през нощта изстива, понеже не се нагрива. Защото през лятото денят е по дълъг от нощта, времето е по-топло - А през зимата денят е по-малък от нощта и е студено. През пролетта и есента обаче времето е нито най-топло, нито пък най-студено. Тогава знае ли някой защо през пролетта повечето растения цъфтят, а през есента не цъфтят - Защото през пролетта денят постепенно се увеличава, увеличава се слънцето, то се изкачва все по-високо и грее все по-дълго време. А растенията се развиват тогава, когато има топлина, светлина, влага и почва - Опишете ми природата през пролетта каква е ? Растенията цъфтят, листата им израстват - Кои растения цъфтят освен 			
---------------------	---	--	--	--

Обобщение	<p>дърветата?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Храстите, тревистите растения /цветята/. - А каква промяна става с животните през пролетта - Птичките прелитат /щъркели, лястовички/ от юг и огласяят природата с песните си – кукувички кукат, славейчета чуруликат. - А какво става през лятото. Какво се променя в природата. Вали ли сняг - Не вали сняг през лятото, а само през зимата - През лятото зреят много плодове и зеленчуци. Какви например? - Ябълки, круши, сливи праскови, грозде, дини пъпеши, малини - Това са плодове. А кои зеленчуци зреят през лятото? - Тиквички , краставици, домати, пипер, копър, магданоз, морков и други - Какво още зрее през лятото? От него се прави хляб. - Зрее житото, ечемикът, овесът - Зреят грахът, фасулът, картофите. - А кои плодове зреят през пролетта и през есента? - През пролетта зреят ягодите, черешите, кайсиите, а през есента ябълки, круши, грозде, тиква. - А през зимата зреят ли плодове и зеленчуци ? - Не, защото е много студено и растенията нямат листа през зимата. - А животните какво правят през лятото? - Птичките снасят яйца и излюпват пиленца. После те ги хранят докато пораснат. Щом пораснат птиченцата се 			
-----------	---	--	--	--

	<p>научават да летят.</p> <ul style="list-style-type: none"> - А на есен какво правят животните? - На есен птичките отлитат на юг към топлите страна за да прекарат там докато тука е зима и през пролетта пак се връщат при нас. - А кои животни зимуват у нас - Мечката, вълкът, дивата свиня, лисицата, заекът, сърната и др. - А с какво се хранят горските животни през зимата? - С треви, семена, корени, жълъди и др. - А как ние приятелите на природата помагаме на горските животни през зимата? - Като зареждаме с храна хранилки. - Знаете ли как животните се приготвят за зимата? - Космите на техните кожухчета израстват, стават по-дълги и по гъсти, а през топлото време, през лятото опадват /сменят се с нови, които израстват на мястото на опадалите. - Ученици, от беседата до тук разбрахте коя е причината за сезоните и как се променят растенията, животните и природата. 			
ОСНОВНА ЧАСТ – II етап				
<p>Въвеждане в темата на ТП</p> <p>Изработване на картичка и оформя ления на тема сезони</p> <p>Самостоятелна работа на учениците по</p>	<p>В този час имаме да изпълним една важна задача – да направим картичка, като я украсим с рисунка, апликация, орнамент или мотив, който да е свързан с природата (приложение б).</p> <p>Може да бъде пейзаж, гора, поле, цветя, дърво, цвете,</p>	<p>След демонстрацията учителят скрива образците, за да не отвличат вниманието на учениците</p> <p>Технологично табло</p>	<p>Демонстрация на образци</p> <p>Демонстрация на операция очертаване и рязане с ножичка по контурна линия</p>	<p>Интеграция с ТП и ИИ</p>

<p>ИИ</p>	<p>ваза с цветя, животни и растения За целта може да си направите рисунката чрез изрязване и залепване върху картичката на различни модули, които щом се съчетаят се изгражда образът на това което решите да изработите. Ето образец на картичката. Ето друг, ето и трети. Различни са, за да ви покажат, че образците са малко, но има още много варианти за украса на картичката Учителят показва как се очертава рамка и как се изрязва с ножица. Инструктира учениците: Ученици, работете внимателно с ножичките и никога не ги насочвайте към другарчето и към себе си, за да не се нараните! Когато учениците започват да очертават рамката на картичката, учителят минава между масите и ги наблюдава и коригира при нужда. Щом учениците изрежат рамката на картичката следва залепване на изрезката върху картичката с лепило Учителят напомня отново Ученици, внимавайте когато лепите, не слагайте много лепило по детайлите които ще лепите за да не се зацапат след притискането с излишното лепило Учителят показва пред всички как се нанася лепило по детайла и как се лепи.</p>	<p>Материали</p>	<p>Инструктаж за работа с ножици Групов и индивидуален подход Самостоятелна работа Инструктаж демонстрация</p>	
<p>ОСНОВНА ЧАСТ – III етап</p>				
	<p>Ученици, виждам, че сте си изработили вече картичките. Не забравяйте, че за да режем</p>	<p>Образци на картички с апликации</p>	<p>инструктаж</p>	<p>Природни обекти /растителни и</p>

	<p>точно с ножицата трябва да внимаваме и да сме спокойни. Ето, че ни остава още една важна задача – да украсим картичката. Тя има правоъгълна рамка и пано / в средата правоъгълник/. Именно в това пано трябва да разположим нашата рисунка. Лесно, бързо и ефектно можем да украсим паното, като изработим с модули някакъв мотив – плод и т.н.</p> <p>Например: цвете, или пък ваза с цветя; или пък направим апликация – пейзаж. Детайлите за апликация можем да изрежем с перфоратор – кръгли форми за цветя или на ръка, или ножичка за хартия!</p> <p>Измисляме си какво ще направим за украса, как, от какво и с какво, и на какъв фон</p> <p>2. Изрязване и залепване на фона – можем и да оцветим</p> <p>3. Изрязваме с ножичка, перфоратор или заби детайли</p> <p>4. Композираме детайлите върху паното, както ще ги лепим</p> <p>5. Един по един намазваме модулите с лепило и ги лепим върху паното – на мястото, което сме им определили в композицията</p> <p>Още веднъж ви напомням</p> <p>Не слагайте много лепило и размазвайте добре лепилото</p> <p>Внимавайте при полагането на лепилото върху мястото му да не би да не улучите мястото му и да ви се провали замисъла /композицията/.</p>	<p>/пейзаж и натюрморт</p> <p>Мотиви</p> <p>Работа с модули</p> <p>/многоцветни, многокалибрени, овални, триъгълни, правоъгълни, квадратни, ромбоидни</p> <p>Кръгли модули за апликация от цветни хартии, гланцово, велурено или фурнирно блокче</p>	<p>животински видове, жива и не жива природата</p> <p>Фон на композицията /според темата на рисунката</p>
<p>За да не се губи излишно време добре е учителят да изреже предварително няколко калибъра с по</p>			

<p>няколко цвята от калибър и да ги раздаде на учениците, за да могат те да съсредоточат вниманието и усилията си върху замисъла и реализацията на композицията си. Така те ще разполагат с многовариантна възможност, да съставят композиции /цветни и фигурални/, според темата и конкретното хрумване или замисъл които решат да реализират в работата си</p>				
анализ		<p>инструктаж Контрол, корекции, инструктаж Групов и индивидуален инструктаж. Демонстрация</p>		
<p>ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ЧАСТ</p>				
<p>Анализ, обсъждане и оценка на резултатите /обобщение Почитване и поддържа не на работните места</p>	<p>Учениците щом са готови с приложенияте си ги надписват на гърба на картичката с името, номера и класа си и ги носят при учителя за обсъждане. Учителят подрежда картичките така, че да се виждат добре от всички ученици и ги повиква да дойдат по-близо до масата му Разисква се: Кои композиции /апликации/ са най-добре изпълнени: тематично, техническо и естетично. Отчита се оригиналността на изявените такива и се поощряват с похвала или с оценка Учителят повиквайки учениците си, стимулирайки ги да се изявяват, следейки развитието им ги поощрява за усилията, които полагат при обучението си. Добре е всяка творба и автора да получат адекватна оценка– но при всички случаи стимулираща. Защото в НУВ децата са емоционални и се нуждаят от своите стимули. Но учителя подпомага учениците си с корекциите, които прави като показва как е правилно. А децата се изявяват според</p>	<p>Дневника на класа</p>	<p>Анализ, оценка и обобщение Беседа обяснение</p>	

	<p>своята чувствителност и усет, качества, които трябва да се развиват у тях</p> <p>На края на часа учителя им връща картичките, напомня им да си приберат пособията и да почистят работното място</p> <p>Дава им задача за домашна работа ако трябва и ги освобождава от часа</p>			
--	--	--	--	--

References:

1. Andreev, M. (1986) *Integrativni tendencii v obuchenieto*. Narodna prosveta, S.
2. Gioreva, R. (2015). *Problemi na kachestvoto na uchilishtnoto obrazovanie, predizvikani, predizvikani ot problemite w negovoto upravlenie*. V: Godishnik na visse uchilishte "Mezhdunaroden kolezh", Tom VII, Deseta mezhdunarodna nauchna konferencia "Obrazovatelyen menidzhmant – effektivni praktiki"
3. Gioreva, R. (2016) *Uchastie na uchitelite v upravlenieto na kachestvoto na obrazovanie v uchilishte*. International Journal Scientific Papers „KNOWLEDGE“, Vol.13.2, ISSN 1857-92, IKM – Skopje, стр. 111-115.
4. MON Prilozhenie 12 kam t. 12 Uchebna programa po Tehnologii I predpriemachestvo II klas, utvardena sas Zapoved № RD09-300 от 17.03.2016
5. MON Prilozhenie 11 kam t. 11 Uchebna programa po Izobrazitelno izkustvo za II klas, utvardena sas Zapoved № RD09-300 от 17.03.2016
6. MON Prilozhenie 9 kam t. 9 Uchebna programa po Okolen sviat za II klas, utvardena sas Zapoved № RD09-300 от 17.03.2016
7. Nikolov, P. (1985) *Integralnia podhod v pedagogicheskiya proces*. Narodna prosveta, S.
8. Dobрева, S., (2017) *Educational potential of the review of students' written texts*, SocioBrains. International scientific refereed online journal with impact factor. ISSUE 35, June 2017, ISSN: 2367-5721, с. 278 – 285.
9. Peycheva, Yo., (2015) *Uchenicheskoto portfolio v nachalna uchil]na stepen kato syvremenna obrazovatelna tehnologiya*, Godishnik na Shumenski universitet "Episkop Konstantin Preslavski", Pedagogicheski fakultet Tom XIX D. ISSN 1314-6769., с. 505 – 511
10. Peycheva, Yo. (2016) *Problemnostta v tehnologichnoto obuchenie na uchenicite v nachalna ucilishtna stepen*. Godishnik na Shumenski universitet "Episkop Konstantin Preslavski", Pedagogicheski fakultet Tom XX D. ISSN 1314-6769., с. 418 – 426
11. Peycheva, Yo. (2007) *Ekologichno obrazovanie I vyzpitanie v sistemata na tehnologichnoto obuchenie*. Shumen, UI "Episkop Konstantin Preslavski"
12. Peycheva, Yo. (2013) *Ekologichni osnovi na tehnologichnata kultura* UI "Episkop Konstantin Preslavski", II preraboteno elektronno izdanie
13. Peycheva, Yo. (2008) *Ekologichni osnovi na tehnologichnata kultura* UI "Episkop Konstantin Preslavski"
14. Tzankova M., N. Dimitrova. (2009) *Integraciya pri metodicheskata podgotovka na bydeshtite uchiteli*. Izd. "Faber", S.
15. Yankova, G., Dobрева, S., (2017) *Obrazovatelyni praktiki za razvitie na komunikativnata kompetentnost na uchenicite*. Godishnik na Shumenski universitet "Episkop Konstantin Preslavski", Pedagogicheski fakultet Tom XXI D, ISSN 1314 – 6769, с. 127 – 139